

När hjälpen finns på Facebook

Om försummade behov och nya hjälpformer

Josefin Andersson, Emilia Cole, Sven Trygged

Josefin Andersson, socionom och biståndshandläggare, Håbo kommun.

E-post: josefin.andersson@habo.se.

Emilia Cole, socionom och projektledare, Älvkarleby kommun.

E-post: emilia.cole@alvkarleby.se

Sven Trygged, professor i socialt arbete, Avdelningen för socialt arbete och kriminologi, Högskolan i Gävle. E-post: sven.trygged@hig.se

Personer med låga inkomster söker ekonomisk hjälp via Facebook och andra sociala medier. Vad avser biståndet som efterfrågas och vilka individer söker hjälp? 30 ansökningar hos organisationen Giving People som granskades visade att det är barnfamiljer som söker hjälp till basala behov som mat och kläder. Denna hjälp sätts i relation till hjälp som ges från Sveriges Stadsmissioner och till socialtjänstens försörjningsstöd. Hjälpen från Giving People är snabb samtidigt som organisationen medvetet kringgår socialtjänstens krav på redovisning av inkomster. Den hjälpsökande individen får ett litet extra tillskott samtidigt som det finns en risk att fattigdomen i samhället inte uppmärksammas tillräckligt. Sveriges Stadsmissioner och socialtjänsten erbjuder professionella personliga möten till skillnad från Giving People. Detta kan vara viktigt eftersom ekonomiska svårigheter ofta är en markör för andra sociala problem.

People with low incomes seek financial support via Facebook and other social media. For what is the assistance requested and which individuals seek help? 30 applications from Giving People showed that families with children seek help for basic needs such as food and clothing. This help is compared to help given from the charity organization Sveriges Stadsmissioner and to financial assistance from the social services. The help from Giving People is fast and the organization deliberately circumvents the social services' requirements for reporting income. The help-seeking individual receives a small supplement but with a risk that poverty in society will not receive enough attention. Sveriges Stadsmissioner and the social services offer professional personal meetings, unlike Giving People. This can be important because financial difficulties are often a marker for other social problems.

Inledning

För människor med låga inkomster är socialtjänsten det yttersta skydds nätet. Men trots att det finns en lagstadgad rätt till skälig levnadsnivå och en socialtjänst i varje kommun så är det många människor som söker hjälp via frivilligorganisationer. Under senare år har det blivit möjligt att söka hjälp från nystartade organisationer genom Facebookgrupper. Vad är det människor söker hjälp med och på vilket sätt samspelar olika hjälpformer på 2020-talet?

Frivilliga insatser för att avhjälpa fattigdom föregick välfärdsstatens utbyggnad. Ett exempel är Centralförbundet för socialt arbete som spelade en viktig roll under 1900-talets första decennier genom att bli lyfta fattigdomsfrågan (Lindholm 1993). Men trots välfärdsstatens tillkomst och strävan efter ekonomisk utjämning finns det stora inkomstklyftor och familjer med låga inkomster (SCB, 2015; SCB 2017). Nya ekonomiska stödformer har tillkommit som drivs av privatpersoner. Digitaliseringen har gjort det praktiskt lättare att samla in och distribuera medel. Det senaste decenniet har inneburit en växande acceptans i Sverige för välgörenhet i mer ”amerikansk” riktning där privatpersoner kan få skatteavdrag för gåvor till godkända ideella organisationer (t ex Plan, Unicef, Cancerfonden, Bris, Röda korset). För företag finns andra möjligheter. (För aktuella regler hänvisas till Skatteverket.) Inom näringslivet finns en debatt om corporate social responsibility (CSR) som brukar syfta på att företag ska ta ett socialt och miljömässigt ansvar (se t ex Backlund Rambaree 2017). Ett företag kan vilja förbättra sitt varumärke genom att lyfta fram företagets goda värderingar och sociala ansvar genom sponsring av en viss organisation.

Kort om Giving People, Sveriges Stadsmissioner och socialtjänsten

Giving People är ett exempel på organisation som tillkommit under senare år (2013). Organisationen hjälper behövande och det ska vara enkelt att söka ekonomiskt stöd. Giving People riktar sig endast till familjer med barn. De som behöver pengar kan via Facebook eller hemsidan anonymt ange vad de vill ha pengar till och kan sedan få en mindre summa pengar i form av presentkort. Organisationen samlar in pengar från privatpersoner och har även företag som sponsorer (Giving People, 2021). Det är en liten men växande organisation. Mellan åren 2017 till 2020 samlade Giving People enligt årsredovisningarna in 44 miljoner kronor (Sveriges radio 2021). Giving People får representera de nya hjälporganisationerna som mobiliserar via nätet och som snabbt kan nå ut till människor.

Eftersom Giving People representerar ett relativt nytt fenomen är det den organisationens arbete som står i fokus i föreliggande arbete. Vilka vänder sig till Giving People och vilken typ av hjälp efterfrågas? Hjälpen som ges jämförs sedan kortfattat med den hjälp som ges från Sveriges Stadsmissioner (som ex-

empel på en etablerad organisation) samt hjälpen från den kommunala socialtjänsten. Jämförelserna bidrar till att synliggöra målgruppen för Giving People och vilken roll organisationen kan spela för individen i relation till övriga ekonomiska stödsystem.

Stockholms Stadsmission har funnits lokalt i Stockholm sedan mitten av 1800-talet. Idag finns det lokala Stadsmissioner som har verksamhet i tio regioner, i ca 30 kommuner. Sveriges Stadsmissioner är en medlemsförening där samtliga lokala Stadsmissioner ingår. Verksamheten får stöd genom företagssponsorer, stiftelser, privatpersoner och egen försäljning. Organisationen uppger på sin hemsida att Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner bildades 2007. Organisationen delar ut matkuponger, subventionerad mat och annat materiellt stöd. Enligt organisationens egen information erbjuder varje stadsmission mötesplatser, vägledning och arbetsträning. Därutöver finns en lång rad stödinsatser som kan variera lokalt. (<https://www.sverigesstadsmissioner.se/dettaorvi/>)

Socialtjänsten finns i samtliga kommuner och reglerna för ekonomiskt bistånd regleras av Socialtjänstlagen, som i 4 kap. 1§ anger att "Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. (...) Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv." Socialtjänsten utgår från en riksnorm som enligt 4 kap. 3 § socialtjänstlagen innehåller kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon. Samtidigt är socialtjänsten skyldig att göra en individuell bedömning av rätten till ekonomiskt bistånd utifrån ekonomisk situation och om individen uppfyller de krav som socialtjänsten kan komma att ställa på denne.

Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka vilka familjer som söker hjälp från Giving People, vad man söker hjälp till och att sätta dessa uppgifter i relation till offentlig- och annan frivillig ekonomisk hjälp.

Frågeställningar:

1. Vad avser biståndet som efterfrågas hos Giving People och vilka typer av familjer är det som söker hjälp?
2. Vilken roll spelar organisationer som Giving People för att avhjälpa fattigdom?

Angränsning

Såvitt vi kunnat se finns det inte så mycket forskning om ekonomisk hjälp via sociala medier som rör svenska förhållanden. Det finns internationella studier främst från USA som behandlar hjälpsökningar via sociala medier (se t ex Klein, Tran & Riley, 2020). Det finns samtidigt en begränsning i hur stora paralleller som kan dras mellan svenska hjälpgrupper på nätet och grupper i USA utifrån att de olika ländernas välfärdssystem skiljer sig så markant åt. I Sverige finns till viss del en förväntan på välfärdssystemet som universellt och solidariskt ska ha stort ansvar för medborgarnas trygghet (Bäckström, 2020). Vi har därför avgränsat studien till att enbart belysa den aktuella svenska situationen.

Metod

Den huvudsakliga empirin har hämtats från offentligt publicerade hjälpsökningar på Giving Peoples Facebook-sidor. Information om Sveriges Stadsmissioner kommer främst från organisationens eget nätpublicerade material och information om socialtjänsten från officiella offentliga källor.

För att samla in uppgifter från Giving People valdes en netnografisk metod som syftar till att skapa en förståelse för det samspel och sociala liv som äger rum på internet, exempelvis på Facebook. Netnografi kommer från traditionell etnografi (nät-etnografi) och handlar precis som etnografisk forskning om att studera människors liv ur den andres utsiktspunkt (Lalander, 2019). Den avgörande skillnaden är att netnografi fokuserar på någon form av nätbaserat socialt samspel. Kozinets (2010) skiljer på tre olika slags empiriskt material när det kommer till netnografi – arkivdata, framkallad data och fältanteckningar. Den typ av empiri som insamlats för artikeln är att betrakta som arkivdata, dvs data insamlad från befintliga Facebook-inlägg.

Urval

Giving People har en öppen Facebook-grupp där man som anonym utan medlemskap kan ta del av alla ansökningar. Uppgifterna hämtades från samtliga ansökningar som förmedlades via Facebook inom loppet av tio dagar under april 2021, totalt 30 stycken. Dessa granskades och kodades utifrån hjälpbehov, familjesituation och angivna hjälpsaker. (Detta illustreras genom en sammanställning i tabell 1).

Etiska överväganden

Det finns två olika typer av grupper på Facebook där människor kan ansöka om ekonomiskt bistånd - den första är grupper som man måste bli medlem i för att

kunna ta del av det som skrivs. För att bli medlem är det brukligt att man uppger huruvida man är givare eller mottagare av stöd. Den andra typen av grupp, som Giving People tillhör, är öppna grupper där alla kan ta del av det som skrivs utan att godkänna några regler eller bli medlem. Vi har i denna studie valt grupper som tillhör den senare kategorin. Genom att de öppna grupperna dessutom endast publicerar anonyma sökningar på Facebook har ansvariga för sidan valt att inte ge ut några detaljer som kan avslöja personens identitet. Alver och Øyen (refererad i Fjell 2010) menar att forskare som endast observerar det som skrivs i det offentliga rummet (öppna grupper) på t ex Facebook har relativt vida ramar ur ett forskningsetiskt perspektiv. Samtidigt menar Fjell (2010) att gränserna mellan privat, offentligt och offentliggjort är oklara avseende information som publiceras på nätet. Vi har medvetet undvikit att använda värdeladdade benämningar på sökande och biståndsmottagare för att inte förstärka stigmatisering.

Vad visar hjälpansökningarna?

En sammanställning av ansökningarna om biståndet som efterfrågades hos Giving People visar att det handlar om basala behov såsom mat och kläder till barnen. Familjerna som sökte hjälp hos Giving People var främst ensamstående föräldrar eller två föräldrar med fler än två barn.

Granskningen av ansökningar ger också exempel på hur hjälpbehovet uttrycks: ”Snälla om ni kan hjälpa oss vi har ingen mat hemma. Jag är i jättesvår situation, det är ingen som vill hjälpa till oss” (Utdrag från ansökning nr. 7). ”Jag har 3 pojkar som växer och behöver mat, jag har hoppat över måltider i en vecka nu. Jag gråter mig till sömns då pojkarna inte hör.” (Utdrag från ansökning nr. 18)

Under rubriken hjälpbehov beskrivs de olika hjälpbehov som anges i sökningarna. Då det i Giving Peoples regler framgår att: ”Syftet med hjälpen är att dina barn ska ha mat på bordet, välling, kläder och blöjor etc.” (Giving People, 2021) blir kategorierna under hjälp begränsade. Många sökningar innehåller en kombination av matkasse, kläder eller skor. Ett annat sätt att dela in data visar att 27 familjer av 30 ansökte om matkasse då de uppgett att barnen inte kan äta sig mätta.

Barnfamiljerna kategoriindelades i grupperna: Två vuxna med ett barn, två vuxna med två barn, två vuxna med fler än två barn, ensamstående förälder med ett barn, ensamstående förälder med två barn samt ensamstående förälder med fler än två barn. Kartläggningen visar att ensamstående föräldrar utgjorde 66 procent av samtliga sökande. Den minst förekommande familjesituationen var två vuxna med ett barn som endast utgjorde 7 procent.

I ansökningarna återfinns flera av de gängse kriterierna för materiell fattigdom som att inte ha råd till mat eller kläder, att inte kunna hantera oförutsedda utgifter, eller att ha svårt att betala räkningar (se t ex SCB, 2019; Eurostat,

Tabell 1. Hushållstyp och hjälpbehov bland ansökningar

Ansökan	Hushållstyp	Hjälpbehov
1	2 vuxna med fler än 2 barn	Matkasse, kläder och skor
2	Ensamstående förälder med 2 barn	Kläder och skor
3	Ensamstående förälder med 1 barn	Matkasse och kläder
4	2 vuxna med fler än 1 barn	Kläder
5	2 vuxna med 2 barn	Matkasse
6	2 vuxna med fler än 2 barn	Matkasse
7	Ensamstående förälder med 1 barn	Matkasse och kläder
8	2 vuxna med fler än 2 barn	Matkasse och blöjor
9	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse och kläder
10	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse och kläder
11	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse, modersmjölksersättning, blöjor
12	2 vuxna med 2 barn	Matkasse och blöjor
13	2 vuxna med fler än 2 barn	Matkasse, välling och blöjor
14	Ensamstående förälder med 1 barn	Kläder och skor
15	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse
16	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse
17	2 vuxna med 2 barn	Matkasse och blöjor
18	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse och kläder
19	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse och hygien
20	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse
21	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse
22	Ensamstående förälder med 2 barn	Matkasse och kläder
23	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse och blöjor
24	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse och födelsedagstårtor
25	2 vuxna med 1 barn	Matkasse, blöjor och kläder
26	Ensamstående förälder med 1 barn	Matkasse
27	2 vuxna med fler än 2 barn	Matkasse
28	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse
29	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse
30	Ensamstående förälder med fler än 2 barn	Matkasse

2020). I flera fall förefaller det rimligt att tala om ren nöd eller matfattigdom (se t ex Karlsson, 2019; Sveriges Stadsmissioner, 2019).

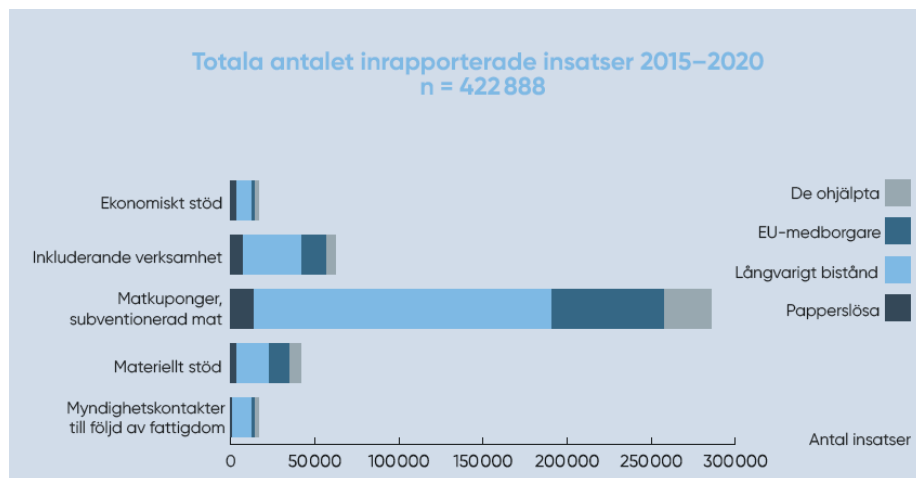
Ytterligare tecken på att det skulle kunna röra sig om den här formen av fattigdom är på det sätt ansökningarna är skrivna där ord som “hopplös situation”, “desperat” och “akut läge” frekvent förekommer. Något som blir tydligt efter att ha gått igenom ansökningarna är att alla de behov som uttrycks rör sådant som av de flesta troligtvis ses som en självklarhet att ha eller ha råd med.

Av de hjälpsökningar som granskats går det att utläsa att det till stor del handlar om ensamstående föräldrar med barn som också utgör en av de grupper som är överrepresenterade bland de som lever med låg ekonomisk standard (SCB, 2019).

Jämförelser med Sveriges Stadsmissioner och socialtjänsten

Den hjälp som Sveriges Stadsmissioner gav under perioden 2015-2020 domineras av matkuponger och subventionerad mat. Det är alltså i hög utsträckning samma ändamål som Giving People erbjuder. Figur 1 visar att Sveriges Stadsmissioner når personer som saknar dokument (papperslösa) och gruppen

EU-medborgare (som ofta syftar på personer som försörjer sig genom tiggeri). Det är därför inte säkert att Giving People och Sveriges Stadsmissioner helt överlappar varandra när det gäller val av målgrupp. Därutöver erbjuder Sveriges Stadsmissioner olika typer av stöd och organisationen för även statistik över de hjälpsökande, något som kan bidra till att hjälpbehov uppmärksammas.

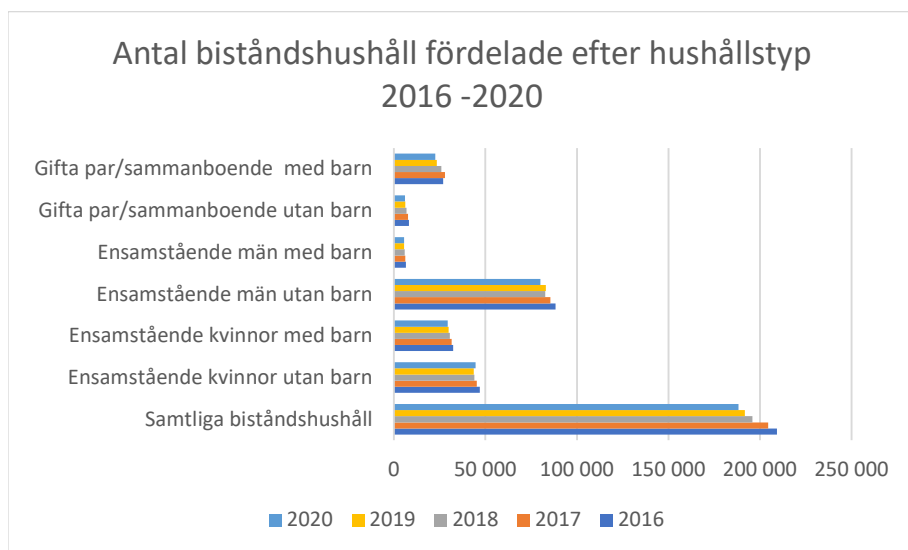
Figur 1. Sveriges Stadsmissioners rapporterade insatser 2015-2020. Källa: Sveriges Stadsmissioner (2021) Fattigdomsrapporten 2021. De ohjälpta.

Socialtjänsten har en väsentligt större uppgift. Socialtjänstens lagstadgade försörjningsstöd ska täcka alla nödvändiga utgifter, inte bara mat. Riksnormen avgör nivån på försörjningsstödet. Tillskott utanför normen kan beviljas vid specifika behov som t ex extra utgifter vid flytt eller utgifter för sjukvård. Hushållets sammansättning och inkomster påverkar också beloppet. Socialstyrelsens statistik för perioden 2016-2020 visar antalet biståndshushåll fördelade efter hushållstyp.

Det vanligaste biståndshushållet är ensamstående män utan barn (figur 2). Det är en grupp i befolkningen som inte skulle kunna få hjälp genom Giving People. Om man däremot tar hänsyn till andelen i befolkningen, så är det vanligast med ekonomiskt bistånd bland ensamstående kvinnor med barn. Drygt 15 procent av samtliga ensamstående kvinnor med barn fick ekonomiskt bistånd 2020.

Organisationernas roller i det ekonomiska stödsystemet

Det är viktigt att påminna om att Giving People enbart hjälper barnfamiljer och därmed inte ensamstående personer utan barn (den enskilt största gruppen

Figur 2. Hushåll med försörjningsstöd 2016-2020. Källa: Socialstyrelsen (2021) Statistik om ekonomiskt bistånd 2020.

hos socialtjänsten). Enligt Giving Peoples hemsida är de unika i sin snabbhet samtidigt som de uppger att “Vi gör flera olika kontroller av våra familjer där vi undersöker att deras situation är sådan som de beskriver, att de behöver hjälpen och att vi har all den information vi behöver ha. Vi kikar även på att familjen följer våra regler och riktlinjer. När familjerna har svarat på alla våra eventuella frågor och vi har fått den information vi behöver godkänns familjerna för hjälp (Giving People, 2021).”

Genom att anonymt be om hjälp på nätet kommer sökande aldrig i kontakt med någon utbildad personal som kanske skulle kunna fånga upp och se individen eller familjen. Det blir en opersonlig pengatransaktion där givare kan ta åt sig av ord som “hjärte”, “familjens enda hopp”, och “en skyddsängel”. Sökande får pengar utan att behöva uppfylla någon typ av krav förutom ett fåtal regler. Giving People skriver på sin hemsida även om personliga möten, men detta tycks syfta på att en givare ibland personligen kan lämna t ex en matkasse. Det handlar inte om samtal kring ekonomin eller andra svårigheter.

Något som kan ses som ett problem med organisationer som Giving People är avsaknad av 90-konto (dvs. ett postgironummer som börjar på 90 som ges till organisationer som följer regler för god insamlingssed och som granskas av den ideella organisationen Svensk insamlingskontroll). Detta skiljer sig från t ex Sveriges Stadsmissioner som har ett sådant 90-konto. Under slutet av 2021 gjorde P4 Väst en från granskning av organisationen Giving People där man fram-

höll att insamlade medel i mycket begränsad utsträckning gick direkt till de hjälpbehövande. Kritiken medförde att organisationen översköljdes av hat och hot och flera företagssponsorer drog tillbaka sitt stöd (<https://sverigesradio.se/grupp/37057>). Giving People höll i samband med detta stängt under en period, men har sedan återgått till verksamheten som tidigare.

Grupper som Giving People bidrar till att vissa hushåll inte syns så tydligt i statistiken och därmed finns det en risk för mörkertal både avseende omfattningen av barnfattigdom och behovet av försörjningsstöd. På samma sätt som Giving People, kan Sveriges Stadsmissioner förstärka försörjningsstödet. Det finns dock en väsentlig skillnad i och med att Sveriges Stadsmissioner för statistik vilket i viss utsträckning motverkar mörkertal och även kan bidra till en bättre bild av fattigdomen i Sverige. Hos Sveriges Stadsmissioner är man inte helt anonym och runt 5000 deltagare kommer dagligen till olika Stadsmissioner runt om i Sverige (www.sverigesstadsmissioner.se, 2021). Där kan man bli sedd och komma i fysisk kontakt med personal.

I förlängningen skulle den nya formen av anonym välgörenhet kunna bidra till att individer som möjligen skulle vara berättigade försörjningsstöd inte vänder sig till socialtjänsten. Giving Peoples egna ord kan exemplifiera detta med vad de skriver på sin hemsida kring varför man inte kan swisha direkt till sökande: "Många familjer som söker via oss har försörjningsstöd, och där räknas swish som en inkomst. Därmed minskar deras ersättning nästa månad med samma belopp som de fått swishat till sig, vilket gör att de får det ännu tuffare nästa månad och riskerar att hamna i en ond spiral istället för en tillfällig svacka (Giving People, 2021)." Bland de förklaringar som Sveriges Stadsmissioner uppger till att människor i större utsträckning kommit att söka sig till dem är att socialtjänsten har en roll som ifrågasättande och granskande myndighet (Vamstad, 2018), något som enligt Sveriges Stadsmissioner tenderar att leda till ett "stuprörstänk"; att ett problem bedöms för sig och att man endast ser på den problematik som det beviljas insatser för. Vamstad (2018) menar att en organisation som Sveriges Stadsmissioner inte har samma krav på sig att ta ställning till de sökandes behov och behöver inte kategorisera de sökande i olika grupper med tillhörande rättigheter, vilket kan öppna för en helhetssyn (Vamstad, 2018). Även om Giving People och Sveriges Stadsmissioner har vissa regler är de inte lika omfattande som de socialtjänsten följer. Genom att vända sig till sociala medier eller ideella organisationer ställs sannolikt inte individerna inför samma krav på kontroll eller motprestation, eller känslan av att vara ifrågasatt. Det skulle kunna vara ett sätt att minska känslan av stigma och skam (jfr Scheff & Starrin, 2002; Swärd, 2019).

Sveriges Stadsmissioners fattigdomsrapport (2018) visar att 6 av 10 av Sveriges Stadsmissioners insatser går till människor som lever på långvarigt eko-

nomiskt bistånd. Det framgår av rapporten att det för dessa individer inte gick att överleva på det ekonomiska bistånd som erbjuds från socialtjänsten. En förklaring till detta skulle kunna vara att riksnormen, som ska täcka kostnader för t ex livsmedel, kläder och hygien, inte längre följer Konsumentverkets rekommendationer. En annan viktig del är huruvida det går att uppnå en skälig levnadsnivå på försörjningsstöd då det yttersta skydds nätet är utformat som en kortvarig lösning. Dock visar Socialstyrelsen (2021) att antalet bidragstagare har minskat medan det långvariga bidragstagandet ökat.

Många föräldrar med låg inkomststandard försöker på olika sätt ändå uppvisa att deras barn har samma möjligheter som andra barn i samma ålder (Hamilton 2009; Hjort 2019). Det här knyter an till begreppet skylning (Goffman, 2014) vilket handlar om att avleda uppmärksamheten från sin utsatta situation genom att utåt visa att man har råd med vissa saker.

Mycket talar dessutom för en underanvändning av ekonomiskt bistånd (Salonen, 2019; Stranz & Wiklund, 2019). Bland annat visar studier att en del kvinnor med barn undviker att söka försörjningsstöd då de är oroliga för olika kontrollåtgärder där det värsta är rädslan är att få barnen omhändertagna (Stranz & Wiklund, 2019). Samma potentiella anledningar till att individer vänder sig till organisationer som Sveriges Stadsmissioner ser vi som sannolikt kunna gälla även för de som söker sig till organisationer som Giving People. Utifrån individens perspektiv finns skäl att tro att det stigma som följer med ekonomisk utsatthet också kan ses som en bidragande faktor.

En del individer kan uppleva socialtjänsten som en kontrollerande myndighet och känna sig ifrågasatta eller misstrodda och väljer att inte vända sig dit (jfr. Trygged, 2020; Vamstad 2018). Det finns således en hel del kritik mot socialtjänsten. Men samtidigt är socialtjänsten en myndighet som kan använda sitt mandat för att hjälpa klienten med större tyngd än vad frivilligorganisationer kan. Det kan vara värt att påminna om att socialtjänstens bistånd är en långt större verksamhet. I Socialstyrelsens handbok för ekonomiskt bistånd framgår det att behov av ekonomiskt bistånd är det vanligaste skälet till att individer kommer i kontakt med socialnämndens individ- och familjeomsorg (Socialstyrelsen, 2021). Socialtjänsten gör en individuell bedömning av rätten till ekonomiskt bistånd utifrån ekonomisk situation och om individen uppfyller de krav som socialtjänsten kan komma att ställa på denne.

Frivillig hjälp på 2020-talet – Diskussion

Det är viktigt att framhålla att grunden till efterfrågan av ekonomisk hjälp är att det finns ett reellt behov där människor lever med låga inkomster och har svårt att klara vardagen. Studien visar att människor många gånger söker ganska små belopp från Giving people till basala hjälpbehov som mat och kläder. Det kan

därför finnas anledning att fråga om socialtjänsten inte ser dessa familjer eller om det kan vara så att familjerna undviker kontakt med en snål och krävande socialtjänst? Kan det rentav vara så att det har blivit accepterat att det inte är möjligt att uppnå en skälig levnadsstandard med försörjningsstöd?

I artikeln har två frågor formulerats. Den första, som handlar om vad biståndet avser som efterfrågas hos grupper som Giving People och vilka typer av familjer det är som söker hjälp kan tydligt besvaras. Hjälpens domineras av presentkort till matkassar till barnfamiljer, varav en majoritet är ensamstående föräldrar med barn.¹

Den andra frågan handlar om Giving Peoples roll för att avhjälpa fattigdom i jämförelse med andra ekonomiska stödformer. Denna diskuteras nedan.

Det förefaller som att två trender växer fram samtidigt. Den ena är ett tilltagande ifrågasättande av en otillräcklig välfärdsstat där de breda försäkringslösningarna gradvis urholkas (IFS 2022). Ett svar på detta är dels kompensationer genom kollektivavtal för personer som har arbete, dels en växande marknad med privata inkomst- och sjukförsäkringar för de som har råd. En konsekvens av mantrat att ”det ska löna sig att arbeta” gör det svårare att höja nivåerna i försörjningsstödet, eftersom socialförsäkringarna ska ge mer pengar än försörjningsstöd, ibland uttryckt som ”respektavstånd” mellan bidrag och intjänade rättigheter.

Den andra trenden är en uppgradering av frivillighjälpen med en ökad acceptans för välgörenhet, något som understöds av förändringar i skattesystemet. För både hjälpsökande och för frivilligorganisationer kan parallella hjälpsystem och relationen till socialtjänsten vara problematisk av flera skäl. I princip ska alla inkomster – inklusive hjälp från frivilligorganisationer – redovisas när socialtjänsten bedömer behovet av försörjningsstöd. En fråga är om privatpersoner genom t ex Giving People ska ”korrigera” för brister i välfärdssystemet? Hjälpökningar via Facebook är relativt nytt och (än så länge) ett begränsat fenomen. En organisation som Giving People rundar medvetet socialtjänsten genom att dela ut presentkort. Det är alltså en ekonomisk ”transferering” som inte syns på klientens konto när socialtjänsten begär insyn. Det blir också tydligt att det är hushåll med barn som ses som ”värdiga klienter”. Det kan vara så att extrastöd från Giving People på ett relativt enkelt sätt hjälper individer med mat på bordet eftersom varje krona är viktig för människor som lever på marginalen utan ekonomisk buffert. Samtidigt kan denna typ av stöd framstå som slumpmässig och som inte på något avgörande sätt löser ekonomiska svå-

1. Det förefaller som att den netnografiska metoden fungerar som avsett då det tydligt går att se vilka hjälpbehov som hanteras av Giving People. En begränsning är att studien är genomförd som en tvärsnittstudie under ett visst tidsspänn. För att få en ökad möjlighet till generaliserbarhet har stickprov gjorts bland ansökningar till Giving People under mars 2022. Dessa visar på likadana behov och samma typ av hjälp. Det är barnfamiljer som får hjälp med basala behov.

righeter på sikt. Det blir en slags gråzon där andra sociala problem riskerar att osynliggöras eftersom dålig ekonomi ofta är en markör för olika sociala svårigheter (Socialstyrelsen, 2021). Det kan även finnas en risk att hjälpverksamheten kan bidra till att legitimera en låg nivå på det lagstadgade försörjningsstödet.

Det är vanligt att den som söker hjälp via Giving People inte träffar någon representant för givarorganisationen. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att människor med stora ekonomiska svårigheter ofta behöver ha kontakt med en professionell person som kan ge vägledning och hopp om förändring. Det relationsskapande mötet är viktigt, något som både Stadsmissioner och framför allt socialtjänsten borde kunna ha möjlighet att erbjuda på ett annat sätt än Giving People.

Avslutning

I artikeln ses Giving People som ett exempel på en tämligen ny digitaliserad stödform. Det går att ställa frågan om Giving People representerar något i grunden nytt, eller om verksamheten snarare är en 2.0-version av hjälp som svarar mot gamla hjälpbehov. På några års sikt blir även socialtjänsten mer digitaliserad där ansökningar om försörjningsstöd i högre utsträckning görs via nätet. Skillnaden blir på så sätt kanske mindre jämfört med att digitalt söka insamlade medel. Samtidigt visar studien att den sekelgamla diskussionen om vad som är det offentliga roll och vad som är frivilligorganisationernas roll för att avhjälpa fattigdom i hög grad är levande.

Referenser

- Backlund Rambaree, B. (2017) *Contextualising Constructions of Corporate Social Responsibility: Social Embeddedness in Discourse and Institutional Contexts*. Diss. Sociologi. Stockholms universitet
- Bäckström, H. (2020). *Att hjälpa andra: gåvans, rättvisans och medkänslans aporier i frivilligarbete*. Umeå: Bokförlaget h:ström - Text & Kultur. Hämtad från <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:umu-170304>
- Eurostat (2020). *Glossary: Material deprivation*. Hämtad från https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Material_deprivation
- Fjell, T. I (2010) Offentliggjort, men inte offentligt? Några tankar om bruket av Internetkällor. *Nätverket 17*, 77-82. Hämtad från https://www.antro.uu.se/digitalAssets/629/c_629668-l_3-k_17_13.pdf
- Giving People (2022) <https://givingpeople.se/>
- Goffman, E. (2014; orig. 1963). *Stigma: den avvikandes roll och identitet* (4 uppl.). Lund: Studentlitteratur AB.
- Hjort, T. (2019). Vad får en soffa kosta?. I T. Hjort (Red.), *Det yttersta skydds nätet: om arbete med socialbidrag* (s. 153–176). Lund: Studentlitteratur AB.
- Inspektionen för socialförsäkring (IFS) (2022) *Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren* <https://isf.se/download/18.e0eea1817f2a796b021558/1645706364325/Rapport%202022-2%20Utvecklingen%20av%20socialf%C3%B6rs%C3%A4kringsf%C3%B6rm%C3%A5nerna%20under%20de%20senaste%2030%20%C3%A5ren.pdf>

- Karlsson, M. (2019) Matfattigdom i välfärdsstaten. *Socialmedicinsk Tidskrift* (1) s. 106-115
- Klein, N. J., Tran, M. & Riley, S. (2020). "Desperately Need a Car": Analyzing crowdfunding campaigns for car purchases and repairs on Gofundme.com. *Travel Behaviour and Society*, 21, 247–256. Hämtad från <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2020.07.004>.
- Kozinets, R. (2010). *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. London: Sage Publications.
- Lindholm, K. (1993). Centralförbundet för Socialt Arbete – CSA – Ett Tidigt Kvinnoinitiativ?. *Sociomen*, 3, 25–32.
- Prop. 1996/97:124: Ändring i socialtjänstlagen. Hämtad från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/1997/03/prop.-199697124/>
- Salonen, T. (2019). Socialbidraget- mellan retorik och praktik. I T. Hjort (Red.), *Det yttersta skydds nätet: om arbete med socialbidrag* (s. 53–76). Lund: Studentlitteratur AB.
- SCB (2019). *Rate of material and social deprivation is lower in Sweden than in most other countries in Europe*. Hämtad från <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/living-conditions/living-conditions/living-conditions-surveys-ulf-silc/pong/statistical-news/living-conditions-surveys-ulf-silc-2019/>
- SCB (2019) *Avtagande inkomstökning de senaste åren*. Hämtad från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/inkomster-och-skatter-2019/>
- Scheff, T., & Starrin, B. (2002). Skam och sociala band- om social underordning och utdragna konflikter. I A. Meeuwisse, & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (Vol. Första utgåvan, s. 167-184). Stockholm: Natur och kultur.
- Stranz, H., & Wiklund, S. (2019). Ekonomiskt bistånd i särskilda grupper- exemplet ensamstående kvinnor med barn rätten till ekonomiskt bistånd. I T. Hjort (Red.), *Det yttersta skydds nätet: om arbete med socialbidrag* (s. 269–290). Lund: Studentlitteratur AB.
- Swärd, H. (2019). Det svenska socialbidrag systemets historiska rötter. I T. Hjort (Red.), *Det yttersta skydds nätet: om arbete med socialbidrag* (s. 23–47). Lund: Studentlitteratur AB.
- Socialstyrelsen. (2021). *Individ- och familjeomsorg Lägesrapport 2021*. Hämtad från Socialstyrelsen https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-3-7311.pdf?utm_campaign=nyhetsbrev210420&utm_medium=email&utm_source=apsis
- Socialstyrelsen. (2020). *Statistik om ekonomiskt bistånd 2019*. Hämtad från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2020-6-6808.pdf>
- Sveriges radio P4 Väst (2021) Gåvobluffen (m fl reportage) <https://sverigesradio.se/grupp/37057>
- Sveriges radio (2021) Giving people årsredovisningar <https://sverigesradio.se/artikel/giving-people-ars-redovisningar>.
- Sveriges Stadsmissioner (2019). *Fattighedsrapport 2019*. https://www.sverigesstadsmissioner.se/files/3615/7129/2007/SV_Stadsmissioners_fattighedsrapport_2019_final.pdf Hämtad 2022-03-09.
- Sveriges Stadsmissioner (2021) *Fattighedsrapport 2021. De ohjälpta*. https://www.sverigesstadsmissioner.se/files/5816/3412/9728/Fattighedsrapporten_2021_-_De_ohjalpta_webb_sidor.pdf
- Sveriges Stadsmissioner (u.å) Detta gör vi, Hämtad från <https://www.sverigesstadsmissioner.se/detta-gor-vi/>
- Trygged, S (2020) Coping strategies among low- income families in Sweden. *Social Work & Society*, 18 (2) 1-16
- Vamstad, J. (2018). Inte längre ett komplement: om Sveriges stadsmissioners sociala arbete med utsatta personer. *Socialmedicinsk Tidskrift*, 95(5), 549–558.